

УДК 811.161.2-112:336.22«16»
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.2-1/06>

Рибак К. Б.

Запорізький національний університет

НАЗВИ ЗАГАЛЬНИХ ПОДАТКІВ ІЗ НАСЕЛЕННЯ НОВОУКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (З КІНЦЯ XVIII СТ.)

У статті проаналізовано найменування податкової сфери в новій українській мові (з кінця XVIII ст.), виділено підгрупи загальних найменувань: назви грошових і натуральних зборів із платників і податків від загального прибутку в господарстві. Досліджено структурно-семантичні особливості й динаміку функціонування податкових найменувань у контексті історії української мови.

Ключові слова: найменування податкової сфери, грошові й натуральні збори, новоукраїнська мова, дериват, афікси.

Постановка проблеми. Тематична група податкових найменувань відображає реалії суспільно-економічного життя суспільства. Оскільки на формування лексико-семантичної групи «податкові найменування» впливають торгово-економічні зв'язки українців з іноземними державами, її склад за структурою та походженням є строкатим. Комплексний аналіз податкових найменувань новоукраїнської мови дасть змогу проаналізувати процес формування й функціонування податкових найменувань в історії української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лексико-семантична система в історії української мови є динамічною, оскільки змінюється під впливом соціально-економічних, політичних, історичних чинників. Саме тому мовознавці значну увагу приділяють дослідженню певних тематичних груп. Об'єктом уваги лінгвістів слугувала абстрактна лексика (Л. Полюга [8]), лексика права (О. Чмир [9]) або ж лексика певних мовних періодів чи пам'яток: слов'янська лексика XI – XIV ст. (Л. Вялікіна [3]), спільнослов'янська і східнослов'янська лексика в словниковому складі давньоруської мови (В. Гончаров [4]) та ін. Незважаючи на велику кількість наукових розвідок, присвячених лексико-семантичним і тематичним групам слів, комплексний аналіз податкової лексики проводився лише фрагментарно в роботах І. Керницького (1980 р.) [5; 6], Т. Крехно (2005 р.) [7], О. Чорної (2009 р.) [10], П. Білоусенка (2010 р.) [1], Л. Бойко (2012 р.) [2] та ін. З огляду на це, історія формування податкових найменувань української мови потребує глибокого й детального розгляду.

Постановка завдання. Мета дослідження – всебічний аналіз загальних податкових найменувань у новій українській мові (з кінця XVIII ст.), що передбачає виконання таких завдань: 1) визначити поняття «загальні найменування податкової сфери»; 2) виявити складники лексико-семантичної підгрупи «загальні податки»; 3) описати семантико-структурну характеристику цієї лексики; 4) визначити специфіку формування назв загальних податків.

Виклад основного матеріалу. Назви загальних податків із населення фіксують у мові суспільні реалії, до яких належить процес оподаткування. Серед найменувань загальних податків із населення новоукраїнської мови (від XVIII ст.) зафіксовані назви грошових і натуральних зборів із платників і податків від загального прибутку в господарстві.

Групу найменувань **грошових і натуральних зборів із платників** становлять лексеми, виділені за об'єктом сплати податків (матеріальні чи нематеріальні блага). Значна частина давніх найменувань продовжує функціонувати в новоукраїнській мові. Серед них зафіксовані такі назви: **дань** (1728 ДДГ, с. 113), **дань грошева, серібна, натуральна** (1893 Яв, с. 176), **дань** (1907 Гр I, с. 357) 'данина, що отримують з платників'; **данина** (1855 СМН, с. 85), **данина** (1907 Гр I, с. 357); **данниче** (1920 Яв, с. 176) 'податок від данників'; **датокъ** (1966 Б-Н, с. 112), **датки** (2000 АKNЗС, II, с. 637) 'данина'; **дача** (1732 Тимч, с. 670–671), **дача консистенская** (1753 АKNЗС, III, с. 96) 'податок на утримання російських військових регулярних частин, розташованих у XVIII ст.

в Гетьманській Україні, що збирався з населення натурою або грішми»; *дача* (1907 Гр I, с. 360; 1997 ГуцГ, с. 56) 'грошовий збір'; *подача* (1909 Гр III, с. 239); *подать* (1754 АKNЗС, III, с. 89), *подать* (1909 Гр III, с. 239); *податок* (там само), *податокъ* (1966 Б-Н, с. 287); *десятина* (XVIII Тимч, с. 704) 'податок у розмірі десятої частини з доходу', *десятина* (1884 Яв, с. 183) 'данина, яку сплачували пану селяни за вилов риби та звірів', *десятина* (1907 Гр I, с. 373) 'десята частина'; *поборы/побори* (1754 АKNЗС, III, с. 111), *побір* (1909 Гр III, с. 204), *поборъ* (1966 Б-Н, с. 285) 'данина'; водночас функціонують синонімічні найменування *подимщина* (1909 Гр III, с. 241) і *подымне* (1842 Ен, с. 22), *подимне* (1966 Б-Н, с. 287) 'податок від дому (димъ)'; *полюддя* (1909 Гр III, с. 291) 'об'їзд з метою збирання данини та сама данина'; *бірчоє* (1901 Яв, с. 37) 'плата на користь бірчого', *бирче* (1982 ЕСУМ, I, с. 185) – 'такса для збирання податку', похідне від *биръ*, див. (Ф I, с. 167), *бір* (1982 ЕСУМ, I, с. 201) – 'податок', очевидно, запозичення з румунської мови – *bir* 'данина'; *Насъно и оброкъ пошло 25 коп.* (1730 Дн. Хан., с. 7) 'данина', *оброкъ* (1744 АKNЗС, I, с. 434), *обрискъ (оброкъ)* (1966 Б-Н, с. 254) 'річна данина'; ... *от Войска хотіли нисколько тысяч талярей повозомъ взяти ...* (XVIII АKNЗС, I, с. 48), співвідносно з *повезти* тощо.

Найпродуктивнішим формантом д час творення назв податків виявився суфікс *-ина (-щина)*. Серед таких найменувань – *відприкметникові* утворення *роковщина*: ...*У козаковъ, мужичими грунтами владгъючихъ взялъ роковщини по 2 р.* (1732 Дн. Марк. III, с. 179), *роківщина* (1909 Гр IV, с. 64) – 'річний збір, що збирали з приходжан священниками', *роковщина* (1966 Б-Н, с. 317) 'річний податок' (< *роковий*); *волощина* (1893 Яв, с. 121) 'збір на військові потреби' (< *воловий*); *коневщина* (с. 374) 'грошовий податок взамін натурального, конем' (< *коневий*).

Відіменні похідні: ...*Развъ за то(г)[о] молодика поголовищину заплатите* (1719 ДДГ, с. 170) 'податок від площі землі, кількості худоби («голів») та іншого майна'; *погуковщина* (1909 Гр III, с. 236) 'внесок на оплату податків за бідних і для інших благодійних потреб', очевидно, від *погук* (СУМ, VI, с. 727) 'звук, вигук'; *корговщина* (1920 Яв, с. 378) 'податок з річкових суден', можливо, від *коргіта* (ЕСУМ, III, с. 13) 'вирубане з коренем дерево, що йде на будування суден'.

Деривати на *-щина*: тотожні назви *сербищина* (1966 Б-Н, с. 325) 'повинність поміщику',

пов'язана із латинського *servus* 'невільник', однак може походити й від *сербувати* 'служити у війську' (2006 ЕСУМ, V, с. 216) і *серебищина* (с. 218) 'податки на військові потреби, податок за землю', похідне утворення від *серебро* 'срібло', пор. польське *serebszczyzna* 'данина сріблом'; *зкпщина* (1966 Б-Н, с. 155) 'скопщина, щорічна плата снопами зжатої хліба власнику землі за користування землею', конфіксальний дериват з-...-щина від *кпна (копа)*; *подушевищина* (с. 288) 'податок від однієї людини' (< *душа*, конфікс по-...-евщина) тощо. Найменування *ковбани* (1992 ЧаБ, II, с. 181) 'побори духовенства', етимологія неясна, можливо, пов'язане з *ковбаль* (ЕСУМ, II, с. 479) 'варений свинячий шлунок, кендюх', тобто збір м'ясними продуктами.

У новоукраїнській мові задокументовані похідні, утворені шляхом субстантивації прикметників: *воротне* (1893 Яв, с. 125) 'корм для бобрів, який давали селяни для господарських мисливців, який збирали, очевидно, біля воріт'; *відсипне* (с. 229) 'вид податку зерном, борошном та ін. продуктами, які відсипали'; *смикове* (1909 Гр IV, с. 157) 'податок', іронічно, очевидно, номінація пов'язана з частим смиканням платників податків з метою оподаткування; *пунтове* (с. 499) 'земський податок на поштових коней', етимологія неясна, можливо, пов'язане зі стверджувальною часткою *пунт* (ЕСУМ, IV, с. 634), що походить через посередництво від німецької, де назва *Punkt* 'точно, рівно'; пункт; крапка' є запозиченням із латинського *punctum* 'крапка, пункт'; *рокове* (1909 Гр IV, с. 64) 'річний збір, що збирали з прихожан священниками'; *подушне* (1964 СМШ, II, с. 98) 'податок кожної особи певної громади'.

Група *віддієслівних* дериватів представлена такими найменуваннями: *драча* (XVIII АKNЗС, I, с. 48) 'непомірний податок' (< *драти*); *вирва* (1907 Гр I, с. 181) 'додатковий несправедливий збір поверх основного', можливо, від *вирвати* (СУМ, I, с. 467) 'висмикувати, витягати що-небудь звідкись'; *оклад* (1998 АKNЗС, I, с. 600) 'грошовий державний річний податок визначеного розміру з кожної податкової одиниці', (< *обкладати, класти*); *Великі оплатки* – *ніяк на гроші не зіб'єиша* (1909 Гр III, с. 58) 'податок', співвідносно з *оплатити*; *осипъ* (XVIII МатТимч II, с. 53) 'податок зерновим хлібом' (< *осипати*). Пам'ятки фіксують назву *пошлина* (1746 АKNЗС, II, с. 36); ...*за то, что онъ, уплати въ казну вшего ім. вса указаную пошлину...* (1730 Дн. Хан., с. 19), мотивується *по-ходить, пошелъ* (Ф, III, с. 349),

найменування засвідчене в давніх пам'ятках, проте в сучасній українській мові не вживається.

Зафіксовано нику запозичень. На позначення натуральних зборів, що збирало духовенство за відправлення різних обрядів, зафіксовані назви *хавтур* (1909 Гр IV, с. 383), *хавтури* (1964 СМШ, II, с. 372) – запозичення від грецького *χαρτουλάριος* ‘список померлих, який читає священик, молячись за упокій’. Податкові назви *чинч* (*чинш*) (1909 Гр IV, с. 463), *чениш* (с. 451), *циниш* (1966 Б-Н, с. 382), *чениш* (с. 387), *чинши* (ЕСУМ, VI, с. 323) входять до української мови через польське й німецьке (*Zins*) посередництво від латинського *census* ‘податний перепис майна’. *Дабала* (1966 Б-Н, с. 111) ‘стягнення податків і боргів’, *дабела* (XVIII Тимч I, с. 653), *дабелі* (1914 Яв, с. 175) ‘сплата’, пор. польське *gabala* із середньолатинським *gabella*.

Похідне *порубок* (2003 ЕСУМ, IV, с. 531) ‘збір, внесок на громадські потреби’, видозмінене запозичення від середньовісньонімецького *beroup* ‘грабунок’, пов’язаного з *berouben* ‘грабувати’, проте не варто виключати співвіднесеність із *порубити* (ССУМ, II, с. 198), тобто номінація за зарубкою, яку наносили для обліку в процесі оподаткування. Номен *рихта* (1909 Гр, IV, с. 18; ЕСУМ, V, с. 85) ‘податок’, неясне, можливо, пов’язане з німецького *Recht* ‘право, закон’. *Сиричко* (с. 242) ‘плата натурою (соняшником) олійникові’, неясне, можливо, результат контамінації запозичення, що зводиться до румунського *răsărită* ‘соняшник’ і прикметника *сирій*, *сировий* ‘непряжений, про насіння соняшника, яке для одержання олії пряхиться’. Давнє найменування *єсакь* (1484 ССУМ I, с. 349) продовжує функціонувати в мові, пор. *ясак* (2012 ЕСУМ, VI, с. 554) ‘натуральний податок’, запозичене за російським посередництвом із татарського *jasaq* ‘данина’.

Серед найменувань грошових і натуральних зборів із платників зафіксовані також субстантивно-ад’єктивні словосполучення: *Денежное й хлебное жалованье, також порохъ и свинець на ниғышный 1744-й и будущий 745 годы вамъ* (1744 АKNЗС, I, с. 432) ‘грошова платня Запорізькому Війську грошима та хлібом’. У мові також функціонує словосполучення *куничніє денги*: *...за шесть лѣтъ покуничны(х) денегъ шесть рублей да за погребеніе онаго Рубана и на сорокоустъ два рубли...* (1801 ДДГ, с. 134) поряд із синонімічним давнім *куниця* (1743 Дн. Хан., с. 224) *Да отъ него-жъ Пригари присланные денги 9 р. 80 к. и куниця приняты*, хоча деякі словники вказують на інше значення слів, не пов’язаних

із податками, зокрема *куниця* (1966 Б-Н, с. 200) ‘гроші за наречену’; зафіксовано у тому самому значенні, що й *подушне* – подушний збір: *...в окладной подушного семигривенного збора книги того жъ числа...* (1783 ДДГ, с. 132); *окладний провіант* (2000 АKNЗС, II, с. 640) ‘державний податок визначеного розміру з кожної податкової одиниці’ та *компанійські гроші* (2003 АKNЗС, III, с. 797) ‘щомісячна платня, яка стягувалася з посполитих на утримання компанійців у XVII–XVIII ст., вільнонайманих козаків легкокінного полку’.

Назви податків від загального прибутку в господарстві фіксують у мові реалії процесу збирання матеріальних чи нематеріальних благ із частини доходів громадян за виготовлення й торгівлю продукцією.

Значна кількість найменувань цієї групи утворені за допомогою конфіксів, найпродуктивніший серед яких *по-...щина: Отправлень зъ Глухова до Стародуба за стацією и показанициною* (1721 Титовъ, с. 168), *показаницина* (1745 ДДГ, с. 132) ‘податок від винокурного котла’ (<*казан*), пор. *показання* (1909 Гр III, с. 269); *погребщица* ‘податок на торгівлю винами’: *Переговориль зъ нимъ о челобиттю его Михайлового сына за коня и погребщину* (1724 Дн. Марк. I, с. 75), етимологія неясна, можливо, від *гребти*, або дериват на *-щина* від *погреб*, де, очевидно, зберігали вина; *поколющина* (1727 М, II, с. 175), *поколещина* (1909 Гр III, с. 273) ‘плата від млинового колеса’, синонімічні до *поколене* (там само); *покошевщина* (1966 Б-Н, с. 289) ‘млиновий збір зерном’ (<*кошик*).

Найменування *поволовщина* (1909 Гр III, с. 225) ‘податок, збір з вола’, *покушевщина* (1966 Б-Н, с. 290) ‘податок з бочок, виготовлених для продажу’, співвідносне з *куфа* (ЕСУМ, III, с. 163–164) ‘бочка, кухоль’ [*кухва*].

Деривати на *-ина*: *девятина* (XVIII Тимч, с. 686) ‘податок у розмірі дев’ятої частини з доходу’ мотивується кількістю сплачуваного доходу, співвідносне з *дев’ятий*; *капица* (1908 Гр II, с. 219), *капица* (1985 ЕСУМ, II, с. 380–381) ‘податок з напоїв’, можливо, від *капъ* ‘вмістилище, одиниця ваги’, або *капская дань*, суфіксальний формант *-изна* зафіксований у назві *капицзна* (1898 Яв, с. 336) ‘податок, що стягувався за виготовлення і продаж горілчаних виробів, меду і пива’, пор. польське *kapszczyzna*.

У новій українській мові також зафіксовані похідні із суфіксом *-щина*: *Дубровщины отъ дегтярей, которые женуть по майданамъ смоляный*

деготь, отъ каждого коня по два рубля денегъ и по десяти ведеръ дегтю смолного жъ на лето (1734 Оп. им. Дан. Апост., с. 77) ‘податок на дигтярів, плата, що сплачували за виготовлення або продаж дьогтю’, очевидно, від *дуброва* (Гр I, с. 452) ‘дубовий ліс, діброва’; давня назва *верховищина* (1893 Яв, с. 72) ‘податковий збір за право торгівлі городиною; міський податок з городів’ (<*верховий*>); *житищина* (с. 225–226) ‘1. грошова данина замість натуральної, що сплачувалася житом; 2. натуральна данина житом’, пор. *житна дань* (1920 Яв, с. 225) ‘натуральна данина житом’; *осінищина* (1909 Гр III, с. 67) ‘податок зерном поміщику від селян восени’; *затульщина* (1908 Гр II, с. 110), *затульщина* (ЕСУМ, II, с. 242) ‘податок з котла на винокурному заводі’, можливо, пов’язане із *затула* ‘заслонка коло печі’, або *затуляти*.

Номен *дубасчина* (1893 Яв, с. 209) ‘податок на користь короля’ (<*дубас* (ЕСУМ II, с. 138) ‘видовбаний човен’ із афіксом *-чина*, пор. середньоукраїнське найменування *дубащина* (1540 Тимч I, с. 835).

У новій українській мові задокументовані назви, утворені шляхом субстантивації. Наприклад: *До ратуша надаемъ ведерковое и колодние, жебы хто колвекъ будете чавуномъ горьлку, въдеркомъ медь, или якую речъ мирити* (1693 МагТимч I, с. 89), *повідеркове* (1909 Гр III, с. 219) ‘збір від відерка’; *дегтевое* (1742 Оп. ст. Млр. II, с. 57) ‘податок за вигнаний дьоготь’; *бортное* (XVIII Тимч I, с. 128) ‘данина з меду або грошова оплата від борти’; *контарне* (1866 Яв, с. 375) ‘податок від продажу солі’, пов’язане з *контарь* чи *гентарь* ‘вагова одиниця в 3 пуди’; *бочечне помірне* (1893 Яв, с. 48–49) ‘торговий податок від бочки борошна, що стягувався при перемірюванні зерна’; *дубасне* (с. 209) ‘податок на користь короля’, дубасний збір, яке функціонує поряд із *дубасчина*; *восківниче, восковічне* (1898 Яв, с. 125) ‘податок за право продажу воску’; *повоскове* (1909 Гр III, с. 226) ‘податок з вулика бджіл’; *повозне* (с. 225) ‘податок з воза’; *очкове* (с. 82) ‘податок з вулика’ (<*очковий*>), де очковий рій – бджоли, у яких занос або стільники доходять до самого *очка* ‘отвора вулика’; *чопове* (Гр IV, с. 470) ‘податок за право продажу алкогольних напоїв’, плата здійснювалася від чопа (бочки); *помірне* (Гр III, с. 297) ‘податок від міри’; *помольне* (с. 299) ‘збір хлібом з мельниць’; *поколесне* (с. 273) ‘податок від млинового колеса’; *покуховне* (с. 280), *покухевне* (1966 Б-Н, с. 290) ‘збір з бочки (кухви), виготовленої для продажу’; *покошевное* (с. 289) ‘млиновий збір зерном’ тощо.

У матеріалах новоукраїнського періоду знаходимо запозичення *дякло* (1893 Яв, с. 214) ‘натуральний податок тим, що уродило’, запозичення з литовського **dėklas* від *dėkle* ‘податок’, різновиди *житня, пшеничня, овсяня, стіння, дровяня дякло*; а також *діжма* (1907 Гр I, с. 366), пор. *дежма, дижма*, (1985 ЕСУМ, II, с. 24) ‘частина врожаю, улову, що віддавалася власникові землі, водойми’, *дъжма* ‘податок у розмірі десятої частини доходу’, словенське слово *dužta* запозичене з молдавського *дижмэ* і з угорського *dézsma* ‘десятина’ через посередництво з латинського *decima* ‘десята частина’.

Висновки і пропозиції. Значна частина найменувань успадкована новоукраїнською мовою від давнього лексичного фонду. Наприклад, найменування *дань, данина, дача, датокъ, подимне, полюддя* тощо.

Міжнародні торгово-економічні зв’язки вплинули на поповнення лексичної системи запозиченнями. В українській мові закріпилися лексеми, запозичені через посередництво молдавської, польської, російської, словацької та угорської мов із грецької, латинської, литовської мов (*дабела, дякло, хавтур, чини*) тощо.

Назви загальних податків утворені здебільшого конфіксальними дериватами *по-...-щина* (*показаницина, погребницина, поколѣницина, поколющина, показаницина, покошевищина, поголовщина*); *по-...-овщина, по-...-евщина* (*поволовщина, погуковщина, корговщина, подушевщина*), а також у мові зафіксовані похідні на *-щина* (*дубровщина, верховщина, житищина, осінищина, затульщина*), *-ина* (*деватина, капцищина*), *-изна* (*капцизна*), *-чина* (*дубасчина*) тощо.

Окрім того, податкові найменування в новоукраїнській мові найчастіше співвідносні з іменниками, прикметниками й дієсловами. Значна частина найменувань – субстантивовані прикметники (*воротне, викупне, відсипне, рокове, подушне, въдерковое, дегтевое, бортное, дубасне, восківниче, помірне, поколене* тощо).

У складі загальних податкових найменувань зафіксовано субстантивно-ад’єктивні словосполучення (*денежное и хлебное жалованье, куничніе донги, подушний збір* тощо). Деякі назви функціонують у синонімічних варіантах: *дубасне – дубасчина, подушний збір – подушне, показання – показаницина, покошевное – покошевищина, покухевне – покушевищина, роківщина – рокове*.

Результати дослідження дають підстави стверджувати про системну організованість податкових найменувань. У новій українській мові зафік-

совані й інші найменування: назви податків за виконання певних послуг; найменування податків, пов'язаних зі вступом чи виходом суб'єктів оподаткування з певної території чи населеного пункту; назви митних, судових зборів і повинностей; лексеми на позначення суб'єктів процесу оподаткування (назви збирачів, платників) тощо, що є об'єктом подальшого наукового дослідження.

Список літератури:

1. Білоусенко П. І. Назви податків з суфіксами -ина та -щина (-чина) в історії української мови. *Відображення історії та культури народу в словотворенні: доповіді XII Міжнародної наукової конференції зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів*, Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2010. С. 346–354.
2. Бойко Л. П. Лексика на означення митних зборів і податків у торговельних актах Волині й Наддніпрянщини XIV – середини XVII століття. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2012. № 1. С. 67–72.
3. Вялкина Л. В. Изучение славянской лексики и «Словарь древнерусского языка XI – XIV вв.». *Общеславянский лингвистический атлас: материалы и исследования*. Москва: Наука, 1969. С. 19–26.
4. Гончаров В. И. Общеславянская и восточнославянская лексика в словарном составе древнерусского языка. *Система і структура східнослов'янських мов: зб. наук. праць*, Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. С. 83–90.
5. Керницький І. М. Лексика на означення населення за соціальним складом, суспільно-економічним становищем, майново-правовими відносинами. *З історії української лексикології*. Київ: Наук. думка, 1980. С. 6–26.
6. Керницький І. М. Назви данини та інших повинностей: монографія. *З історії української лексикології*. Київ: Наук. думка, 1980. С. 26–33.
7. Крехно Т. І. Історія лексико-семантичної групи «плати – податки – повинності» в українській мові XV – XV III ст. (на матеріалі українських пам'яток): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Харків, 2005. 19 с.
8. Полюга Л. М. Українська абстрактна лексика XIV – XVII ст. Київ: Наук. думка, 1991. 240 с.
9. Чмир О. Р. Лексика права у старослов'янській та давньоруській мовах: семантична мотивованість, шляхи концептуалізації: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.03. Київ, 2005. 179 с.
10. Чорна О. В. Українська термінологія податкової сфери: структура, функціонування, формування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Київ, 2009. 18 с.

Умовні скорочення джерел:

- АКНЗС** – Архів коша Нової Запорозької Січі: Корпус документів. Т. 1–5. Київ, 1998–2008.
- Б-Н** – Білецький-Носенко П. Словник української мови / підгот. до вид. В. В. Німчук. Київ: Наукова думка, 423 с.
- Гр** – Словарь української мови / збір. ред. журн 1966 «Киевская старина»; упорядкував, з дод. власн. матеріалу Б. Грінченко. Київ, 1907–1909. Т. 1–4.
- ГуцГ** – Гуцульські говірки. Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997. 232 с.
- ДДГ** – Ділова документація Гетьманщини XVIII ст. / відп. ред. Л. А. Дубровіна. Київ: Наукова думка, 1993. 392 с.
- Дн. Марк.** – Дневник генерального подскарбья Якова Марковича 1717–1734 гг. Ч. I–III. Киев, 1893; Ч. IV 1735–1740. Львов, 1913.
- Дн. Хан.** – Дневник генерального хоружаго Николая Ханенка (1723–1753 г.). *Приложение къ журналу «Кіевская Старина»* / под. ред. Ал. Лазаревского. Киев: Типографія Г.Т. Корчакъ-Новицкаго, 1884–1886.
- Ен** – Котляревский И. П. Словарь малороссийских слов, содержащихся в Энеиде, с русским переводом. *Виргилиева Энеида на малоросийский язык переложенная И. Котляревским*: в 5 ч. Харьков: В Университетской типографии, 1842. Ч. VI. 32 с.
- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови: у 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Наукова думка, 1982–2012. Т. 1–6.
- М** – Дневник генерального подскарбья Якова Марковича (1717–1767 гг.): в 3 ч. / под ред. Ал. Лазаревского. Киев: Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1893–1897; Дневник Якова Марковича / за ред. В. Модзалевського. Київ-Львів: Накладом НТШ, 1913. (Жерела до історії України-Руси / Археогр. коміс. НТШ; т. 22). Т. IV: 1735–1740 роки / Я. А. Маркевич. 1913. VIII. 385 с.
- Мат Тимч** – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV – XVIII ст.: у 2 кн. / підгот. до вид. В. В. Німчук та Г. І. Лиса. Київ-Нью-Йорк: Преса України. Кн. 1. 2002. 512 с. Кн. 2. 2003. 512 с.

Оп. им. Дан. Апост. – Описаніє імѣній, принадлежавшихъ Гетману Даниилу Апостолу. Матеріали для отечественной исторыи, изд. М. Судіенко. Т. І. Кієвъ, 1853. Отд. 3

Оп. ст. Млр. – Лазаревскій А. Описаніє старой Малороссіи. Т. 1: Полк Стародубскій. Кієвъ, 1888. Т. 2: Полк Нѣжинскій. Кієвъ, 1893. Т. 3: Прилуцкій полкъ. Кієвъ, 1901.

СМН – Словарь малорусского наречия / сост. А. Афанасьев-Чужбинский. Санкт-Петербург: Второе отд-ние Императ. Акад. наук, 1855. Тетр. 1: [А – зять]. 855. 176 с.

СМШ – Словник мови Шевченка: у 2 т. Київ: Наукова думка, 1964. Т. 1–2.

СУМ – Словник української мови. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11.

ССУМ – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: у 2 т. Київ: Наукова думка, 1977–1978.

Тимч – Историчний словник українського языка / за ред. Є. Тимченка. Харків – Київ: ДВУ, 1930–1932. Т. I – XXIV. 937 с.

Титовъ – Дневник Николая Ханенко (1719–1723, 1754 гг.) / изд. А. Титова. *Киевская старина*. 1896. Т. 54. № 8–9. С. 151–196. Дневник Николая Ханенко (1719–1723, 1754 гг.) / изд. А. Титова. *Киевская старина*. 1896. Т. 54. № 8–9. С. 151–196.

Ф – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: в 4 т. / пер. с нем.=Russisches etymologisches Wörterbuch; перевод и дополнения О. Н. Трубачёва. Москва: Прогресс, 1986–1987.

Чаб – Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпряниці: у 4 т. Запоріжжя: ЗДУ, 1992. Т. 1. 324 с.; Т. 2. 372 с.; Т. 3. 304 с.; Т. 4. 364 с.

Яв – Яворницький Д. Словник української мови. Катеринослав: Слово, 1920. Т. 1. 412 с.

НАЗВАННЯ ОБЩИХ НАЛОГОВ С НАСЕЛЕНИЯ НОВОУКРАИНСКОГО ЯЗЫКА (С КОНЦА XVIII В.)

В статье проанализированы наименования налоговой сферы в новом украинском языке (с конца XVIII в.). Выделены подгруппы общих наименований: названия денежных и натуральных сборов с плательщиков и налогов от общей прибыли в хозяйстве. Исследованы структурно-семантические особенности и динамика функционирования налоговых наименований в контексте истории украинского языка.

Ключевые слова: наименование налоговой сферы, денежные и натуральные сборы, новоукраинская речь, дериват, аффиксы.

NOMINATIONS OF GENERAL TAXES FROM THE POPULATION IN THE NEW-UKRAINIAN LANGUAGE (FROM THE END OF THE 18TH CENTURY)

The nominations of the taxes sphere in the New-Ukrainian language (from the end of the 18th century) are analyzed. The subgroups of the general names are distinguished: the names of monetary and in-kind fees from taxpayers and the names of taxes from the total profit on the farm. The structural-semantic features and the dynamics of the functioning of tax names in the context of the history of the Ukrainian language are investigated.

Key words: name of the tax sphere, cash, and in-kind fees, New-Ukrainian language, derivative, affixes.